

1973-nji ýylyň Arap-Ysraýyl uruşyndan elli ýyl soň!

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

1973-nji ýylyň Arap-Ysraýyl uruşyndan elli ýyl soň! 1973-nji
ÝYLYŇ ARAP-YSRAÝYL URUŞYNDAN ELLI ÝYL SOŇ!

Oktýabr uruşy Ysraýylyň men-menligine we at-abraýyna garşy urulan iň uly urgy boldy we muny birinji bolup boýun alanam olaryň özleridi.

1973-nji ýylyň Arap-Ysraýyl uruşy (Oktýabr uruşy ýa-da Ýom-Kipur uruşy) / Fotosurat: Eon Ilan / GPO

6-njy oktýabr günü 1973-nji ýylyň oktýabr aýynda Müsüriň we Siriýanyň Ysraýyla garşy alyp baran uruşyna tegelek elli ýyl dolýardy.

Ysraýyl 6-njy oktýabryň oňüsyrysynda arap syýasatçylarynyň biriniň üsti bilen iki arap ýurdunyň uruşa girişjekdigi hakdaky habary oňdenem bilýändigini baradaky pikiri güýçlendirýän birnäçe gizlin maglumatlary köpçüligiň dykgatyna ýetirdi.

Şol sanda bu maglumatlara görä, Tel-Awiwiň özi üçin jansyzlyk edendigini oňe sürýän Jemal Abdynasyryň giýewi we oňki

prezident Enwer Sedatyň ýakyn adamlarynyň biri bolan müsürli syýasatçy Eşref Merwanyň üsti bilen Ysraýyl özüne garşy uruş yglan ediljeginden habarly bolupdyr.

Köpçülige ýetirilen gizlin maglumatlaryň ýany bilen Ysraýylyň şol wagtky premýer-ministri Golda Meýri Oktýabr uruşy (1973-nji ýylyň Arap-Ysraýyl uruşy ýa-da Ýom-Kipur uruşy) we netijeleri boýunça legendar gahryman kimin görkezýän täze kinofilmem görkezilişe goýberiler.

Ysraýylyň bu uruş hakda çap eden «kontra maglumatlaryň» köplügi sözüň doly manysynda gorag we kontrrazwedka gulluklary bilen premýer-ministriň arasynda bolup geçen adminstratiw bulaşyklyk, konflikt ýagdaýynda dolandyryşyň pesligi we ýeňliş betbagtçylygynyň möçberiniň azaldylýandygy Ysraýylyň nukdaýnazaryna esaslanýan «alternatiw beýany» dowam etdirmegi maksat edinýär.

Hut Oktýabr uruşy döwründe mälim edilen amerikan dokumentleri şol döwürde ABŞ-nyň Daşary işler ministri Genri Kissinžeriň gowşak damaryna, ýagny jöhit gelip çykyşyna basýan Golda Meýriň basyşyna uçrandan soň Ysraýyly harby, diplomatiki, syýasy taýdan «halas etmekde» oýnan aýgytlaýjy roluny aç-açan görkezýär.

Kissinžer döwrüniň amerikan prezidenti Riçard Niksony Ysraýyl üçin ABŞ-nyň taryhyndaky iň uly goşmaça harby-howa köprüsini gurmaga razy edip bildi.

Şeýle-de Müsüre we Siriýa garşy goranyp bilmegi üçin Ysraýyla tanklary, raketalary, bronly maşynlary berdirdi. BMG-nyň Howpsuzlyk Geňeşiniň üsti bilenem Müsüri we Siriýany uruşy bes etmäge edilen çagyryşa eýermekleri üçin diplomatiki basyş etdi. Müsür goşunynyň Sinaýdan çekilmedik ýagdaýynda bir ysraýyl istrebiteliniň Kaire atom bombasyny zyňjakdygyny aýdyp, Müsüre garşy ýadro ýaragyny ulanjakdygy hakda aç-açan haýbat atmaga çekinmedi.

Kissinžeriň akyly bir wagtyň özünde birnäçe frontda işleýärdi: Ysraýyly ýykgynçylykly ýeňlişden halas etmek.

Harby enjamlar üçin SSSR-e garaşly bolan arap ýurtlaryna kurs etmek, olary haýsydyr bir peýda gazanmak babatda Sowet Soýuzyna bil baglap bolmajakdygyna ynandyrmak, şeýdibem Sowet Soýuzyny Ýakyn Gündogardan täsirli ýagdaýda çetleşdirmek üçin uruşdan peýdalanmak.

Ysraýyl söweş senesine gabat gelen jöhitleriň mukaddes gününe ýanap «Ýom-Kippur uruşy» adyny beren Oktýabr uruşy boýunça öz sözleri bilen utgaşykly maglumatlary aýan etmek we syzdyrmak bilen çäklenmedi. Ol Eşref Merwanyň at-abraýyny hapalamakda-da öte geçdi we inuň «Ysraýyla uly hyzmatlary eden» jansyzdygyny nygtady, emma hakykat munuň düýbünden tersinedi.

Eşref Merwan aldawa saldy we kontrrazwedka gullugy Mossadyň dilini gysga etdi. Mossad Merwandan alýan maglumatlaryny Eli Zeýranyň başlyklygyndaky AMAN-a (Ysraýyl harby kontrrazwedkasy) we Moşe Daýanyň ýolbaşçylygyndaky Goranmak ministrligine berdi. Emma bularyň ikisi-de maglumatlara intipis etmändikleri sebäpli Ysraýyl üçin gorkunç ýeňliş bolup geçdi.

Şonuň üçinem uruşdan soň Golda Meýriň, Moşe Daýanyň, Eli Zeýranyň garşysyna garaşsyz sudlar tarapyndan derňew işi açyldy.

Eli Zeýra geleňsizlige we sowuk-salalyga ýol bermekde aýyplandy, bulam onuň masgaraçylykly ýagdaýda öz islegi bilen wezipeden gitmegine getirdi.

Eşref Merwana garşy gönükdirilen bu sistematiki kampaniýa Mossadyň gorkunç kontrrazwedka şowsuzlygyny we gowşaklygyny örtmek üçin edilen zatdyr. Çünki Mossad özüni ýeňilmezek gulluk hökmünde tanadýan mediýa propogandasyny goldaýan syra we gizlinlik howasy bilen gurşalmaga öwrenişipdir. Ýogsam bolmasa, onuň geçen ýoly juda pajygaly şowsuzlyklar bilen doly. Meselem, Müsürde onuň haýryna jansyzlyk etmek üçin işe alynan birnäçe adamyň paş edilmegi, Ysraýylyň jansyzy Eli Koeniň Damaskda tussag edilmegi we atuwa berilmegi, Norwegiýada marokkoly ofisiantyň seresapsyzlyk bilen öldürilmeginiň dawasy ýaly.

Oktýabr uruşy Ysraýylyň men-menligine we at-abraýyna garşy urulan iň uly urgy boldy we muny birinji bolup boýun alanam olaryň özleridi.

EIGHTEEN DAYS in OCTOBER

**The YOM KIPPUR WAR and
How It Created the Modern Middle East**

Ýakynda çap edilen «Oktýabryň on sekiz günü. Ýom-Kipur söweşi we häzirkizaman Ýakyn Gündogar nädip döredildi?» («Eighteen Days in October – The Yom Kippur War and How It Created the Modern Middle East») kitabyňyň awtory Uri Kaufman öwrenişilmedik ysraýyl nukdaýnazary bilen uruş barada täze gyzykly pikirleri öňe sürýär.

Ysraýylyň ýalanlar we aldawlar bilen ýoýmaga synanyşýan möhüm ýeňşiniň üstünden elli ýyl geçdi.

Bütin bu ýoýulmalar ozalybetinde Müsüriň bu uruşdaky ýeňişiniň ähmiýetiniň we şübhesiz amerikan ekspansiýasy bilen halas edilen ysraýyl ýeňlişiniň kiçi-girim zat bolmandygyny subut

edýär.

Hüseýin ŞUBUKŞI.

Çarşenbe, 11.10.2023 ý. Taryhy makalalar